

REZOLUCIJA O GENOCIDU

Podsjetnik da žrtve nisu zaboravljene

Za genocid nije dovoljna namjera potrebna za počinjenje bilo kojeg od akata (namjera za ubijanje, nanošenje ozljeda itd.) već to djelovanje mora biti praćeno posebnom namjerom za uništenjem dijela ili cijele jedne od četiri zaštićene grupe: nacionalne, etničke, vjerske ili rasne skupine

mr.sc. Donata Strbat,
mag. iur.

O GENOCIDU se danas, nažalost, priča u kuloarima, na kavama i gotovo postaje svakodnevnom temom, iako pretpostavljam da bi rezultati ankete pokazali kako 80 posto ljudi ne zna što pojam genocid zapravo znači ili predstavlja ili se ipak većina ne bi ni usudila definirati ovaj pojam koji sam po sebi ima popriličnu, značajnu težinu.

Pojam genocid je, prije svega, definiran u Konvenciji o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida koju je Opća skupština UN-a prihvatila 9. prosinca 1948. godine, a preuzet je u hrvatsko zakonodavstvo nakon osamostaljenja i to potvrđivanjem ratifikacije Konvencije SFRJ. Zločin genocida uveden je 1997. godine u Kazneni zakon RH. Za zločine genocida nadležan je danas Međunarodni kazneni sud (ICC) a Hrvatska je u lipnju 2001. godine ratificirala Rimski statut ICC-a u kojem je definicija genocida prenesena iz Konvencije.

U članku 6. Statuta Međunarodnog kaznenog suda izraz genocid znači bilo koje djelo počinjeno u namjeri da se u cijelosti ili djelomično uništi jedna nacionalna, etnička, rasna ili vjerska skupina kao što je ubijanje pripadnika skupine,

nanošenje teške ozljede ili duševne boli pripadnicima skupine, namjerno podvrgavanje skupine životnim uvjetima kojima je cilj njezino potpuno ili djelomično fizičko uništenje, nametanje mjera s namjerom sprječavanja rađanja unutar skupine, prisilno premještanje djece iz jedne skupine u drugu skupinu. Prema Kaznenom zakonu Republike Hrvatske, Genocid, kao kazneno djelo, spada u kaznena djela protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom, (vidi: Narodne Novine 110/97, čl.156. - raniji Zakon, a sada NN 125/11, čl.88. KZ-a.).

Postojanje posebne vrste namjere

Da bi se neka radnja podvela pod pojam Genocida nije dovoljno utvrditi da se radnja (recimo ubojstvo, pa i masovno) dogodilo, već definicija genocida (kao i svakog drugog kaznenog djela) podrazumijeva dokazivanje namjere koja u slučaju genocida ima posebnu kvalifikaciju. Za genocid nije dovoljna namjera potrebna za počinjenje bilo kojeg od akata (namjera za ubijanje, nanošenje ozljeda itd.) već to djelovanje mora biti praćeno posebnom namjerom za uništenjem dijela ili

cijele jedne od četiri zaštićene grupe: nacionalne, etničke, vjerske ili rasne skupine. S obzirom na to da je zaštićeni objekt genocida grupa, a ne pojedinac, ubojstvo pojedinaca samo po sebi ne podrazumijeva genocid.

Primjerice, u slučaju masovnog ubojstva stanovnika koji pripadaju nekoj skupini učinjenog s namjerom etničkog čišćenja no ne i uništenja grupe, radiće se pravno o "običnom" zločinu protiv čovječnosti, a ne o genocidu. Takav je slučaj bio kada su njemački okupacijski režimi na zaposjednutim područjima za Drugog svjetskog rata strijeljali 50 ili 100 talaca kao odmazdu za jednog ubijenog njemačkog vojnika.

Često je teško dokazati je li u nekom štetnom djelu na račun neke skupine postojala namjera uništenja, no o genocidu se može govoriti samo ako se postojanje namjere uništenja dokaže van razumne sumnje. Namjeru je moguće dokazati iskazom svjedoka, dokumentima npr. Karadžićeva smjernica br.7 ili pak razumno deducirati iz mnoštva činjenica (likvidacije svih muškaraca u Srebrenici), itd.

Žrtve genocida su grupe, a ne pojedinci. Četiri zaštićene grupe su nacionalna, etnička, rasna ili vjerska skupina. Skupine koje ne čine ove četiri nisu zaštićene i teoretski mogu biti istrijebljene. To je primjerice slučaj sa sustavnom likvidacijom duševnih bolesnika u nacističkoj Njemačkoj, a politički motivirani progoni čak i kada se radi o totalitarnim državama, čak i ako obuhvaćaju milijune žrtava, ne smatraju se genocidom, poput slučaja progona nad kulacima u SSSR-u krajem 1920-tih i početkom 1930-tih godina.

Etničko čišćenje, genocid, holokaust...

Pojam etničko čišćenje koji je ušao u politički pa i pravni jezik 1990-ih godina je zločin protiv čovječnosti i nije sinonim za genocid jer za dokazivanje etničkog čišćenja nije potrebno dokazati namjeru uništenja nego diskriminatornu namjeru. Riječ genocid ušla je u svakodnevnu upotrebu. Pri tome se često koristi znatno ekstenzivnije nego što je to u međunarodnom pravu definirano. Njena popularnost uvelike proizlazi iz izrazito snažnog emotivnog naboja koji nosi te ona postaje kategorija moralne a ne pravne osude jer nazvati neku radnju genocidnom znači izreći osobito snažnu moralnu osudu i gnušanje. Slično je s pojmom holokaust.

Pojmovnik

Etničko čišćenje je naziv za nasilnu promjenu etničkog sastava nekog područja, i to smaknućima, protjerivanjem stanovništva ili preseljavanjem stanovništva s ciljem promjene etničke strukture na nekom području, primjerice prisilno raseljavanje Poljaka iz zapadne Poljske 1939.godine.

Genocid (geno+cid) je zločin usmjeren na uništavanje, u cijelosti ili dijelom, neke nacionalne, etničke, vjerske ili rasne skupine ubijanjem njezinih članova, nanošenjem teških fizičkih ili psihičkih ozljeda, stavljanjem skupine u takve uvjete života koji mogu dovesti do njezina uništenja.

Holokaust- označava u užem smislu pojam organiziranog, sistematskog genocida i ubojstva oko 6 milijuna europskih Židova za vrijeme nacizma u Njemačkoj. Pojam holokausta se također odnosi na sistematsko istrebljenje Židova u zemljama saveznicama nacističke Njemačke.

Zločin protiv čovječnosti- u međunarodnom pravu označava kazneno djelo neljudskoga ponašanja učinjeno u okviru širokoga ili sustavnoga napada na civilno pučanstvo te se smatra kako njegova žrtva nije samo pojedinac nego i cijelo čovječanstvo. Riječ je o napadu na civilno pučanstvo u okviru državne politike ili ostvarivanja ciljeva neke druge organizacije, a ne o izoliranom pojedinačnom napadu. Napad ne mora biti vojni, pa se zločin protiv čovječnosti može počiniti i u miru. Prema Rimskom statutu Međunarodnoga kaznenoga suda iz 1998., zločin protiv čovječnosti obuhvaća djela kao što su ubojstva civila, istrijebljenje i protjerivanje civilnoga pučanstva, zatočenje silovanih žena kako bi ih se prisililo da rode i zločin aparthejda odnosno nečovječna djela učinjena u okviru institucionaliziranoga režima.

Ratni zločin- međunarodni zločin koji se sastoji u teškim kršenjima normi međunarodnoga ratnog, odnosno humanitarnoga prava. Vezan je uz postojanje oružanog sukoba, a počinitelj je pojedinac koji djeluje u vlastito ime ili kao dužnosnik svoje države.

Problemi s definicijom genocida stvaraju često žučne diskusije pa se tako recimo postavljaju pitanja može li se ustaški progon Srba u Jasenovcu i uopće na području NDH nazvati genocidom; mogu li se četnički pokolji Hrvata i muslimana u isto doba smatrati genocidom; može li se ubijanje zarobljenih

domorodaca; slijede Maori i stanovnici predkolonijalne Indije. Kolonijalističke pokolje u većoj mjeri činili su i Španjolci i Francuzi. Genocid domorodaca u Sjevernoj Americi nastavile su u pretprošlom stoljeću i Sjedinjene Američke Države, a elemente genocida ima i ekonomski motivirano potiskivanje i istrebljivanje domorodaca u Latinskoj Americi u prošlom i ovom stoljeću, primjerice u Brazilu.

Opća skupština Ujedinjenih naroda prihvatila je dana 23. svibnja 2024. Rezoluciju o genocidu u Srebrenici

vojnika Hrvatskih oružanih snaga nakon rata npr. Bleiburški pokolj i Križni put, nazvati genocidom; jesu li masovni pokolji, primjerice na Ovčari, za vrijeme Domovinskog rata bili genocidnog karaktera?

O tome postoje drastično različiti stavovi jer nije sporno da su se u svakom od navedenih slučajeva događale gore navedene radnje ali pitanje je - je li postojala namjera "da se u cijelosti ili djelomično uništi jedna nacionalna, etnička, rasna ili vjerska skupina?"

Najveći genocid u povijesti čovječanstva počinili su britanski kolonijalisti nad domorocima osvojenih zemalja, a pobili su najviše američkih i australskih

Genocid u Srebrenici

Genocid u Srebrenici je ratni zločin izvršen u razdoblju od 13. do 19. srpnja 1996. godine, tijekom rata u Bosni i Hercegovini u kojemu su Vojska Republike Srpske i posebna srpska vojna postrojba tzv. "Škorpioni" ubili najmanje 8372 bošnjačkih muškaraca i dječaka s područja enklave Srebrenica. Srebreničku enklavu je 1993. Vijeće sigurnosti proglasilo zaštićenim područjem, a zauzele su je srpske snage 11. srpnja 1995. Prema postojećim podacima, srpske snage ubile su između 7000 i 8000 nenaoružanih Bošnjaka među kojima su se nalazili dječaci i muškarci u dobi od 13 do 77 godina.

Konačno u kolovozu 1995. hrvatske snage HV i HVO s Armijom RBiH potisnuli su vojsku Republike Srpske u akcijama koje su trajale do prosinca 1995., omogućivši time daljnje potpisivanje Daytonskog mirovnog sporazuma kojim je zaključen rat u Bosni i Hercegovini. Međunarodni sud za ratne zločine

počinjene na području bivše Jugoslavije, Europski parlament i Ured visokog predstavnika označili su pokolj u Srebrenici kao genocid.

Rezolucija o genocidu u Srebrenici

Daytonski sporazum je službeno potpisan u Elizejskoj palači u Parizu, 14. prosinca 1995. godine. Najveći njegov uspjeh je što je njime okončan rat. No, kroz sljedećih 20 godina pokazalo se da Daytonski sporazum stvara mnoge probleme. Postao je izvor nesuglasja triju strana (entiteta), tumačio se na razne načine, a u mnogim je odredbama postao kočnica suživota. Daytonski sporazum nije bio stalan, nego ga se mijenjalo tiho i prešutno.

Opća skupština Ujedinjenih naroda prihvatila je dana 23. svibnja 2024. Rezoluciju o genocidu u Srebrenici. Rezolucija je izglasana s 84 glasa za, 19 zemalja je bilo protiv, a suzdržanih 68. Njome se traži da se 11. srpnja proglasi Međunarodnim danom sjećanja na genocid u Srebrenici. Rezolucija osuđuje poricanje genocida kao povijesnog događaja te veličanje onih koje su međunarodni kazneni sudovi osudili za ratne zločine. Predložile su je Njemačka i Ruanda, a Hrvatska je jedan od 40-ak sponzora rezolucije. Unatoč tomu što se u dokumentu ne spominje krivnja niti jednog naroda, Srbija i Republika Srpska, uz potporu Rusije, dani su žestoko lobirale protiv njezina izglasavanja.

Nakon usvajanja Rezolucije predsjednik Srbije Aleksandar Vučić iz New Yorka je poručio kako su Srbi nepobjediv narod, dok je pak Milorad Dodik kazao da je Rezolucija propala i da je ovo kraj Bosne i Hercegovine te traži miran razlaz. No, međutim važno je istaći kako je usvajanjem Rezolucije za majke Srebrenice ovo veliki dan i da je ovo njihova pobjeda, kako je tom prigodom izvijestila novinarka HRT-a Branka Slavica iz New Yorka.

Podrška Rezoluciji o Srebrenici

Republika Hrvatska pozdravila je usvajanje Rezolucije te je hrvatsko Ministarstvo vanjskih poslova priopćilo da Zagreb svoje stajalište temelji na poštivanju međunarodnog prava te da je Međunarodni sud još 2007. utvrdio kako je u UN-ovoj zaštićenoj zoni u Srebrenici počinjen genocid. Za Republiku Sloveniju je usvajanje Rezolucije "povijesni trenutak" te se ističe kako je Opća

Genocid u Kaznenom zakonu Republike Hrvatske

U Kaznenom zakonu Genocid je definiran u članku 88., Glava (deveta) IX., kao Kaznena djela protiv čovječnosti i ljudskog dostojanstva. U predmetnom stavku (1.) istoimenog članka navodi se: "Tko s ciljem da potpuno ili djelomice uništi neku nacionalnu, etničku, rasnu ili vjersku skupinu zapovijedi da se članovi skupine ubijaju ili da im se nanose teške tjelesne ozljede ili da im se teško narušava tjelesno ili duševno zdravlje, ili da se pučanstvo prisilno naseljava, ili da se skupina stavi u takve životne uvjete koji bi doveli do njezina potpuna ili djelomična istrebljenja, ili da se primijene mjere kojim se sprječava rađanje između pripadnika skupine, ili da se vrši prisilno preseljavanje djece u drugu skupinu, ili tko s istim ciljem počinji neko od navedenih djela, kaznit će se kaznom od najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.

Stavak 2. Istoimenog članka propisuje da će se kaznom iz stavka 1. ovog članka kazniti osoba koja zapovijedi počinjenje genocida, dok se stavkom 3. propisuje da tko izravno ili javno potiče na počinjenje genocida kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina.

skupština UN-a usvojila Rezoluciju o Međunarodnom danu sjećanja na genocid u Srebrenici 1995. godine što je ujedno povijesni trenutak koji potvrđuje posvećenost međunarodne zajednice godišnjem sjećanju na dostojanstvo žrtava genocida.

Zaključna razmatranja o važnosti usvajanja Rezolucije

U nekoliko presuda Međunarodnog kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju (ICTY), čiji su osnivači UN-i, utvrđeno je da je u Srebrenici u srpnju 1995. počinjen genocid. Ovaj sud osudio je 18 osoba za geno-

zemljama. U BiH je negiranje poprimilo tolike razmjere da je bivši visoki predstavnik nakon godina nedjelovanja odlučio nametnuti izmjene zakona o zabrani negiranja genocida. Nakon prvih pozitivnih učinaka zakona, izostanak optužnica doveo je do novog pojačanog odbijanja. Rezolucija sada prepoznaje sudski utvrđene činjenice kao važan materijal za uspostavljanje boljeg suočavanja s prošlošću, ali i borbu protiv negiranja genocida i veličanja zločina i ratnih zločinaca. Posebno su važne namjere da se članice UN-a uvjere da rezoluciju uvrste u obrazovne programe i institucionaliziraju sjećanje na genocid u Srebrenici. Osim toga, važni su i pozivi na daljnje otkrivanje istine o genocidu, pomoć žrtvama i procesuiranje odgovornih. Iako se radi o neobvezujućem dokumentu, ključna je odlučnost članica UN-a, koja bi bila istaknuta njegovim usvajanjem, da se ojača borba protiv negiranja genocida i podrška institucijama koje se bore protiv takvih pojava. Time bi se dodatno osigurala dosljedna primjena međunarodnih dokumenata i domaćih zakona koji imaju za cilj uspostaviti pravne i sociološke okvire važne za proces pomirenja. Udruga žrtava i svjedoka genocida i Pokret "Majke enklava Srebrenica i Žepa" u pozivu članicama UN-a istaknuli su kako je usvajanje rezolucije "civilizacijski čin kojim se odaje počast žrtvama teških kršenja međunarodnog prava, uključujući i genocid."

U konačnici, činom usvajanja Rezolucije u Generalnoj skupštini UN-a žrtve genocida u Srebrenici će dobiti moralnu satisfakciju. Rezolucija je podsjetnik da žrtve nisu zaboravljene a ujedno pruža priliku za dijalog, priliku za pokajanje i stvara preduvjete za pomirenje. ■

O genocidu se može govoriti samo ako se postojanje namjere uništenja dokaže van razumne sumnje

cid i druge zločine u Srebrenici, kojima je izrečeno pet doživotnih kazni i 219 godina zatvora. Osim toga, Sud BiH je osudio 14 osoba na ukupno 243 godine zatvora za genocid, dok je još 14 osoba osuđeno na 223 godine zatvora za ostale zločine počinjene u Srebrenici. U Srbiji je za zločine u Srebrenici pet osoba osuđeno na ukupno 68 godina zatvora, od kojih su četiri bivša pripadnika jedinice "Škorpioni", za ubojstvo Srebreničana u Trnovu, a dvojica bivših pripadnika ove jedinice su u Hrvatskoj osuđeni na 30 godina zatvora.

Unatoč brojnim presudama i utvrđenim činjenicama, negiranje genocida se nastavilo u Bosni i Hercegovini, ali i u drugim